

Sygn. akt I CSK 352/09

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 marca 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Pietrzykowski (przewodniczący)

SSN Marek Sychowicz (sprawozdawca)

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

w sprawie z powództwa A. K. i J. C.

przeciwko Miastu W.

o odszkodowanie,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 4 marca 2010 r.,

skargi kasacyjnej powodów od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 25 czerwca 2008 r., sygn. akt I ACa (...),

oddala skargę kasacyjną;

zasądza od A. K. i J. C. - od każdego z nich po 1800 (jeden tysiąc osiemset)

złotych na rzecz Miasta W. tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

D. R., A. K., J. C. i E. C. wnieśli o zasądzenie od Miasta W. – po zmodyfikowaniu żądania – po 750.000 zł z odsetkami ustawowymi na rzecz każdego z nich tytułem

odszkodowania za pozbawienie ich prawa własności nieruchomości położonej w W. przy ul. M. o powierzchni 919,2 m², zabudowanej budynkiem, w którym znajduje się 38 lokali mieszkalnych. Wyrokiem z dnia 18 września 2007 r. Sąd Okręgowy w W. oddalił powództwo, a wyrokiem z dnia 25 czerwca 2008 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelacje powodów od tego wyroku.

W sprawie zostało ustalone, że powodowie są spadkobiercami P. i C. C., którzy byli właścicielami nieruchomości. Nieruchomość została objęta działaniem przepisów dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów (...) (Dz. U. Nr 50, poz. 279 ze zm.; dalej – „dekret”). Prezydium Rady Narodowej (...) przejęło ją w dniu 25 czerwca 1954 r. Wniosek jednej z współwłaścielek o przyznanie prawa własności czasowej gruntu decyzją Prezydium Rady Narodowej (...) z dnia 24 września 1954 r. nie został uwzględniony. Wniosek o przyznanie odszkodowania na podstawie przepisów dotyczących wywłaszczenia nieruchomości decyzją z dnia 2 października 1971 r. został załatwiony odmownie.

Zdaniem Sądu Okręgowego powodowie nie wykazali podstaw odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego. Nie może też być mowy o bezpodstawnym wzbogaceniu pozwanego, albowiem tak jak i jego poprzednik prawny – Skarb Państwa ma tytuł prawny do nieruchomości.

Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu pierwszej instancji co do niewykazania przez powodów, że na skutek bezprawnego działania pozwanego ponieśli szkodę, która pozostaje w adekwatnym związku przyczynowym ze zdarzeniem wywołującym tę szkodę. Uznał, że przejęcie nieruchomości na podstawie dekretu nie może być poczytane jako działanie bezprawne. Zwrócił uwagę, że roszczenie powodów o odszkodowanie na podstawie art. 9 dekretu wygasło na skutek niewystąpienia o jego przyznanie przez osoby uprawnione i że nie podjęły one starań o przyznanie stosownych świadczeń w oparciu o przepisy ustawy z dnia 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczeniu nieruchomości (tekst jedn.: Dz.U. z 1991 r. Nr 30, poz. 127 ze zm.; dalej – „ustawa z 1985 r.”).

Skargę kasacyjną od wymienionego wyroku Sądu Apelacyjnego wnieśli powodowie A. K. i J. C. Podstawami skargi są: I. naruszenie prawa materialnego: 1) art. 417 k.c. przez błędną wykładnię polegającą na niezasadnym przyjęciu, że jednostka samorządu terytorialnego nie ponosi odpowiedzialności za działania swoich urzędników (i za ich bezczynność), którzy nie wypłacili powodom żadnego odszkodowania za przejęte mienie, w sytuacji gdy powodom i ich poprzednikom prawnym odmówiono

przyznania własności czasowej (użytkowania wieczystego), 2) art. 8 i 9 dekretu w zw. z art. 82 ust. 1 ustawy z 1985 r. przez niezasadne przyjęcie, że przepis ten dawał jakiegokolwiek prawo do odszkodowania, mimo niewydania przepisów wykonawczych na podstawie art. 9 ust. 3 dekretu i uznania roszczeń o odszkodowanie za wygasłe na podstawie art. 82 ust. 1 ustawy z 1985 r., 3) art. 82 ust. 2 ustawy z 1985 r. przez błędne przyjęcie, że powodowie mogli na jego podstawie ubiegać się o jakiegokolwiek świadczenie w sytuacji, gdy nieruchomość jest zabudowana domem mieszkalnym przekraczającym 20 izb, II. naruszenie przepisów postępowania, tj. 1) art. 386 § 4 k.p.c. przez nierozpoznanie istoty sprawy i 2) art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez brak należytego uzasadnienia zaskarżonego wyroku. Skarżący wnieśli o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa, ewentualnie o zmianę zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w W. do ponownego rozpoznania.

Pozwany w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniósł o odmowę jej przyjęcia, względnie oddalenie skargi i zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

I. Rozpoznanie w pierwszej kolejności zarzutów skargi kasacyjnej mieszczących się w drugiej jej podstawie prowadzi do stwierdzenia, że są one niezasadne.

Wbrew przekonaniu skarżących Sąd pierwszej instancji rozpoznał istotę sprawy. Oddalił bowiem powództwo o odszkodowanie w następstwie ustaleń, których ocena doprowadziła do wniosku, że powodowie nie wykazali podstaw odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego. Oceniał też zasadność powództwa w świetle przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu. Nie zachodziła zatem przyczyna uchylenia wydanego przezeń wyroku w postaci nierozpoznania istoty sprawy i Sąd Apelacyjny nie naruszył art. 386 § 4 k.p.c. przez nieuchylenie tego wyroku.

Zgodnie z utrwalonym poglądem naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. może stanowić uzasadnioną podstawę kasacyjną tylko wtedy, gdy uzasadnienie zaskarżonego orzeczenia nie posiada wszystkich koniecznych elementów bądź zawiera tak oczywiste braki, że uniemożliwiają one jego kontrolę kasacyjną. Uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie jest dotknięte takimi nieprawidłowościami. Pozwala na dokonanie – w granicach zaskarżenia i podstaw rozpoznawanej skargi kasacyjnej (art. 398¹³ § 1 k.p.c.) – oceny prawidłowości zaskarżonego wyroku.

II. Skarżący nie wskazali, czy zarzucają naruszenie art. 417 k.c. w jego pierwotnym brzmieniu, czy w brzmieniu nadanym mu przez ustawę z dnia 17 czerwca

2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 162, poz. 1692). Ponieważ przepis ten w pierwotnym brzmieniu dotyczył tylko odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa, a powodowie dochodzą na jego podstawie odszkodowania od jednostki samorządu terytorialnego, należało przyjąć, że zarzucili jego naruszenie w nowym brzmieniu, przewidującym odpowiedzialność odszkodowawczą jednostki samorządu terytorialnego. W tym brzmieniu art. 417 k.c. ma zastosowanie do zdarzeń i stanów prawnych powstałych po dniu 1 września 2004 r. (art. 5 powołanej wyżej ustawy). Należy zatem rozumieć, że skarżący upatrują odpowiedzialności pozwanego za szkodę wyrządzoną przez działanie (zaniechanie) mające miejsce po tym dniu.

Trafnie Sąd Apelacyjny uznał, że na powodach spoczywał obowiązek wykazania, iż zachodzą przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego (art. 6 k.c.). Zasadniczą przesłanką przewidzianą w art. 417 § 1 k.c. odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego jest „niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej”. Powodowie powinni zatem wykazać, że pozwany miał po dniu 1 września 2004 r. obowiązek wypłacenia im odszkodowania za pozbawienie ich prawa własności nieruchomości i niewypłacenie tego odszkodowania było niezgodne z prawem.

W sprawie jest niesporne, że nieruchomość, za pozbawienie prawa własności której powodowie domagają się odszkodowania, objęta została działaniem przepisów dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów (...). Na podstawie art. 1 dekretu z dnia 21 listopada 1945 r. przeszedł na własność gminy W. grunt wchodzący w skład nieruchomości, a budynek położony na gruncie pozostał własnością dotychczasowych właścicieli (art. 5 dekretu). Wobec nieprzyznania im (decyzja z dnia 24 listopada 1954 r.) prawa własności czasowej gruntu (które z dniem 1 stycznia 1947 r. zastąpiło przewidziane w art. 7 ust. 1 prawo wieczystej dzierżawy i prawo zabudowy i które z dniem 22 października 1961 r. zostało zastąpione przez prawo użytkowania wieczystego), na podstawie art. 8 dekretu budynek przeszedł na własność Skarbu Państwa (wskutek zniesienia z dniem 13 kwietnia 1950 r. związków samorządu terytorialnego – art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o terenowych organach jednolitej władzy państwowej, Dz. U. Nr 14, poz. 130 ze zm.).

Stosownie do art. 7 ust. 5 i art. 8 dekretu za utracone grunty i budynki dotychczasowym ich właścicielom lub ich następcom prawnym przysługiwało odszkodowanie. W związku z tym należy zauważyć, że po pierwsze, według art. 9 ust. 2

dekretu prawo do żądania odszkodowania powstawało po upływie 6 miesięcy od dnia objęcia gruntu w posiadanie przez gminę W. i wygasło po upływie lat trzech od tego terminu. Prawo do żądania odszkodowania należnego powodom [wobec objęcia gruntu w posiadanie przez Prezydium Rady Narodowej (...) w dniu 25 czerwca 1954 r.] wygasło więc z dniem 25 grudnia 1957 r. Po drugie, gdyby prawo to wówczas nie wygasło, wygasłoby z dniem 1 sierpnia 1985 r. na podstawie art. 82 ust. 1 ustawy z 1985 r., co przyznają skarżący. Po trzecie – co także jest zgodne z twierdzeniem skarżących – brak przepisów, które na podstawie art. 9 ust. 3 dekretu powinny być wydane, uniemożliwia przyznanie odszkodowania.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej skarżący powołali się na art. 64 Konstytucji i art. 1 Protokołu Nr 1 do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Przepisy te nie mogą jednakże stanowić bezpośredniej podstawy dochodzonego przez nich odszkodowania, skoro warunki jego przyznania i wygaśnięcia prawa do tego odszkodowania uregulowane zostały w ustawie. Zarzut naruszenia wymienionych przepisów nie został objęty podstawami rozpoznawanej skargi kasacyjnej i bliższe rozważanie, czy nie zostały one naruszone przez ich niezastosowanie oznaczałoby rozpoznanie skargi kasacyjnej poza jej granicami (art. 398¹³ § 1 k.p.c.).

Niewypłacenie powodom odszkodowania po dniu 1 września 2004 r. nie jest więc niezgodnym z prawem zaniechaniem, gdyż – wobec braku podstawy prawnej – nie było obowiązku przyznania tego odszkodowania.

W sprawie zbędne jest rozstrzygnięcie, czy obowiązek przyznania odszkodowania, który początkowo spoczywał na gminie W., a od dnia 13 kwietnia 1950 r., wskutek zniesienia związków samorządu terytorialnego (art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o terenowych organach jednolitej władzy państwowej), obciążał Skarb Państwa, z chwilą reaktywowania z dniem 27 maja 1990 r. samorządu terytorialnego ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym (tekst jedn.: Dz.U. z 1996 r. Nr 13, poz. 74 ze zm.) pozostał przy Skarbie Państwa, czy też przeszedł na gminę W. i czy Skarb Państwa, czy też ta gmina, ponosi odpowiedzialność za zobowiązania powstałe przed dniem 27 maja 1990 r. (art. 36 ustawy z dnia 10 maja 1990 r. Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych, Dz.U. Nr 32, poz. 191 ze zm.). Rozstrzygnięcie sprawy zaskarżonym wyrokiem nie jest wynikiem uznania, że po stronie pozwanego brak jest legitymacji procesowej, a legitymację taką mógłby mieć Skarb Państwa i podstawą skargi kasacyjnej nie jest zarzut dotyczący tej kwestii.

Skarżący mają o tyle rację, że stwierdzenie Sądu Apelacyjnego, iż roszczenie powodów o odszkodowanie na podstawie art. 9 dekretu wygasło na skutek niewystąpienia o jego przyznanie sugeruje, że była to okoliczność mająca znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, a stwierdzenie, że osoby uprawnione nie podjęły starań o przyznanie stosownych świadczeń w oparciu o przepisy ustawy z dnia 29 kwietnia 1985 r. zdaje się wskazywać, że „świadczenia” takie przysługiwały. Nie oznacza to jednak zasadności zarzutów naruszenia art. 8 i 9 dekretu w zw. z art. 82 ust. 1 ustawy z 1985 r. oraz art. 82 ust. 2 tej ustawy, podniesionych w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej, gdyż stanowisko Sądu Apelacyjnego wyrażone w przytoczonych stwierdzeniach, pozostaje bez wpływu na rozstrzygnięcie sprawy.

Z powyższych względów skarga kasacyjna okazała się niezasadna, wobec czego należało ją oddalić (art. 398¹⁴ k.p.c.).

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy postanowił stosownie do art. 108 § 1 w zw. z art. 98 § 1 i 2 oraz art. 99 k.p.c. i § 12 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 6 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.).